

Η Περιβαλλοντική κρίση

Της Δρος Μαρίας ΤΡΑΚΑΔΑ

1.1. Εισαγωγική προσέγγιση¹

Το 1987, η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη του ΟΗΕ δημοσιεύει τα πορίσματά της στην Έκθεση με τίτλο «Το Κοινό μας Μέλλον», αποτυπώνοντας με τον πιο σαφή και συνεκτικό τρόπο τις μέχρι τότε διάχυτες περιβαλλοντικές ανησυχίες και αναδεικνύοντας την αναποτελεσματικότητα των έως τότε προσεγγίσεων αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων (United Nations, 1987).

Παράλληλα, η Έκθεση αυτή, περισσότερο γνωστή και ως Έκθεση Brundtland, εισάγει τον όρο «Αειφόρος Ανάπτυξη», ως μέτρο αξιολόγησης και στόχο πολιτικής για τις σημερινές κοινωνίες, προβάλλοντας τις συνέπειες που θα έχουν οι κυρίαρχες σήμερα πρακτικές παραγωγής και κατανάλωσης στους μελλοντικούς κατοίκους του πλανήτη. Άμεσο αποτέλεσμα της Έκθεσης Brundtland αποτέλεσε η σύγκληση από τη Γ.Σ. του ΟΗΕ της Παγκόσμιας Διάσκεψης για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, που πραγματοποιήθηκε στο Ρίο το 1992 και οριοθέτησε ένα νέο επίπεδο προβληματισμού και δράσης για την παγκόσμια κοινότητα.

Από τα σημαντικότερα επιτεύγματα της Διάσκεψης ήταν η υιοθέτηση της Agenda 21 (United Nations, 1992), ενός παγκόσμιου προγράμματος δράσης για την ενεργοποίηση των τοπικών κοινοτήτων στην κατεύθυνση της Αειφόρου Ανάπτυξης, που συμπύκνωσε σε ένα σύνολο οικουμενικών αρχών τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των χωρών. Επίσης, υπήρξε η αρχή για τη δρομολόγηση μιας σειράς διεθνών συμφωνιών και δεσμευτικών συμβάσεων για την αντιστροφή της πορείας υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος.

Σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη, όπως καταγράφηκε από το Ελληνικό Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης (2002), με τη σύμπραξη των αρμόδιων Υπουργείων, το περιβάλλον, αναδεικνύεται πλέον ως αυταξία, ενώ εντοπίζεται η αλληλεξάρτηση μεταξύ περιβαλλοντικής υποβάθμισης, κοινωνικής ευημερίας και οικονομικής αποδοτικότητας. Η τεκμηρίωση αυτών των σχέσεων αλληλεξάρτησης περνάει μέσα από την αναγνώριση των αιτιών και συνεπειών που χαρακτηρίζουν μια σειρά φαινομένων περιβαλλοντικής υποβάθμισης και που συνιστούν ορατές απειλές για την ίδια την επιβίωση στον πλανήτη. Ειδικότερα διαπιστώνεται:

Ο διαφαινόμενος κίνδυνος για μια κλιματική μεταβολή που θα δημιουργήσει αλυσιδωτές, εν πολλοίς απρόβλεπτες και σίγουρα καταστροφικές επιπτώσεις στην ισορροπία των οικοσυστημάτων και στην επιβίωση μεγάλων πληθυσμιακών ομάδων.

¹Το κείμενο περιλαμβάνεται στην εγκριθείσα από το Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου «ΠΑΝΤΕΙΟΝ» Κ.Π.Ε. των Αθηνών Διδακτορική Διατριβή της Συγγραφέως με τίτλο: Διαχειριστικές διαδικασίες στο περιβάλλον εκ μέρους Τοπικών Αρχών και κατάρτιση υποδειγμάτων επίλυσης περιβαλλοντικών κρίσεων. Τριμελής Επιτροπή: Αναπλ. Καθηγητής Δ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, Καθηγητής Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, Καθηγητής Α. ΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ.

Η εξελισσόμενη διαδικασία ερημοποίησης σε πολλές περιοχές της γης που απειλεί την ικανότητα του εδαφικού συστήματος να υποστηρίζει τη φυτική παραγωγή και τις άλλες μορφές ζωής.

Οι όλο και πιο εμφανείς επιπτώσεις για τη δημόσια υγεία που προκαλούνται από τα αυξανόμενα επίπεδα ρύπανσης της ατμόσφαιρας και των υδροφορέων, αλλά και από τα προωθούμενα νέα διατροφικά πρότυπα.

Η αυξανόμενη στενότητα πολλών εξαντλήσιμων φυσικών πόρων, η υπερεκμετάλλευση και υπονόμηση της αναπαραγωγικής ικανότητας πολλών ανανεώσιμων πόρων, και ιδιαίτερα η εντεινόμενη σπανιότητα των υδατικών πόρων.

Στη δεκαετία που μεσολάβησε από τη Διάσκεψη του Ρίο, η πρόοδος που σημειώθηκε για την ουσιαστική αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών αυτών προβλημάτων ήταν μάλλον πενιχρή. Η κυριαρχία της οικονομικής συνιστώσας της ανάπτυξης γίνεται ακόμη περισσότερο εμφανής, ενισχυμένη από τη διαδικασία παγκοσμιοποίησης, η οποία όμως δεν κατορθώνει να συμπεριλάβει τις περισσότερες από τις αναπτυσσόμενες χώρες, οδηγώντας στη διεύρυνση του χάσματος που τις χωρίζει από τον υπόλοιπο κόσμο. Παράλληλα, η περιβαλλοντική μέριμνα, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο παραμένει ακόμη περιορισμένη και αναποτελεσματική:

Σε διεθνές επίπεδο, οι υφιστάμενοι θεσμοί και μηχανισμοί παγκόσμιας περιβαλλοντικής διακυβέρνησης δεν κατορθώνουν να οδηγήσουν στις απαραίτητες συναινέσεις και να διασφαλίσουν τον αναγκαίο συντονισμό δράσης.

Σε εθνικό επίπεδο, οι περισσότερες χώρες δεν έχουν ακόμη αναδείξει την περιβαλλοντική παράμετρο ως ισότιμη συνιστώσα της αναπτυξιακής διαδικασίας, ενώ δε σημειώνεται η αναγκαία ενεργοποίηση για την υπέρβαση των πολλαπλών αντιδράσεων και αδρανειών. Παρά τις σημαντικές αυτές καθυστερήσεις, η δεκαετία που πέρασε δημιούργησε τις προϋποθέσεις για μια σταδιακή μεταβολή των όρων και κατευθύνσεων της αναπτυξιακής διαδικασίας. Μια πληθώρα διεθνών συμβάσεων για την αντιμετώπιση σοβαρών περιβαλλοντικών προβλημάτων έχουν ήδη δρομολογηθεί. Σημαντική πρόοδος σημειώνεται στην ανάπτυξη μηχανισμών καταγραφής και παρακολούθησης των περιβαλλοντικών παραμέτρων.

Η ευαισθητοποίηση των πολιτών σε περιβαλλοντικά ζητήματα αυξάνεται, συνδέοντας την αντιμετώπισή τους με ένα ριζικά διαφορετικό μοντέλο παγκόσμιων ισορροπιών και εθνικών προτεραιοτήτων. Η ίδια ή έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης έχει πια καθιερωθεί στο επιστημονικό αλλά και στο καθημερινό λεξιλόγιο, ενώ κατακτά μια περίοπτη θέση και στην πολιτική ατζέντα, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο. Το ζητούμενο σήμερα είναι η μετουσίωση της σε ένα λειτουργικό σύνολο στόχων και μέτρων πολιτικής.

1.1.1. Η Ευρωπαϊκή πολιτική

Στο ασαφές και πολύπλοκο πλαίσιο της παγκόσμιας περιβαλλοντικής διακυβέρνησης, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί αναμφισβήτητα μια δύναμη προόδου στην κατεύθυνση της Αειφόρου Ανάπτυξης. Παρά τις σημαντικές καθυστερήσεις και υπαναχωρήσεις που καταγράφηκαν στη διάρκεια της δεκαετίας που μεσολάβησε από τη Διάσκεψη του Ρίο, οι αρχές της Αειφόρου Ανάπτυξης έχουν αποτυπωθεί σε όλα τα

επίσημα κείμενα της ΕΕ², ενώ τελευταία αναπτύσσεται ένα συνεκτικό πλέγμα δράσεων και πολιτικών που επιχειρούν να δώσουν ουσιαστική υπόσταση στο όραμα της αειφορίας.

Το 1997, η συνθήκη του Άμστερνταμ ανέδειξε την Αειφόρο Ανάπτυξη ως κεντρικό στοιχείο της Ευρωπαϊκής πολιτικής³, ενώ οι επόμενες Συναντήσεις Κορυφής προχώρησαν στη σταδιακή ανάπτυξη και εξειδίκευση των τριών διαστάσεων που συνθέτουν την έννοια της αειφορίας.

Στο Λάακεν, το Δεκέμβριο του 2001, επιβεβαιώθηκε η ανάγκη μετάβασης από το στάδιο του σχεδιασμού στο στάδιο της εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής, ενώ κλήθηκαν οι χώρες μέλη να διατυπώσουν τη δική τους Εθνική Στρατηγική Αειφόρου Ανάπτυξης μέσα από μια διαδικασία ευρείας ανταλλαγής απόψεων και επίτευξης πολιτικών συναινέσεων⁴.

Στο εσωτερικό επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη καθόρισε τομείς προτεραιότητας για της οποίους προσδιόρισε συγκεκριμένους στόχους και μέτρα επίτευξης της, δηλαδή

Συντονισμένη ανάπτυξη όλων των κοινών πολιτικών που αφορούν της οικονομικές, της περιβαλλοντικές και της κοινωνικές πτυχές της ανάπτυξης, οι οποίες πρέπει να έχουν ως βασικό στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Μια δέσμη στόχων προτεραιότητας για τον περιορισμό της αλλαγής του κλίματος και την αύξηση της χρήσης καθαρών πηγών ενέργειας, τον περιορισμό των κινδύνων για τη δημόσια υγεία, τη διαχείριση των φυσικών πόρων με πιο υπεύθυνο τρόπο, τη βελτίωση των συστημάτων μεταφορών και την καλύτερη διαχείριση του εδάφους.

Συγκεκριμένα μέτρα εφαρμογής και παρακολούθησης της υπόψη στρατηγικής.

1.1.2. Εθνικό σημείο εκκίνησης

Με δεδομένο το πλαίσιο που διαμορφώνεται από την ενεργοποίηση της διεθνούς κοινότητας και τις πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιχειρείται να προσδιορισθεί η ιδιαίτερη συμβολή της Ελλάδας και οι υποχρεώσεις που έχει αναλάβει για την προώθηση της Αειφόρου Ανάπτυξης. Μια τέτοια τοποθέτηση πραγματοποιείται με βάση την ανάλυση των ιδιαίτερων συνθηκών στη χώρα, έτσι ώστε να γίνει εφικτός ο προσδιορισμός των ευθυνών της σε σχέση με τα παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα, αλλά και τις δυνατότητες αποτελεσματικής τους αντιμετώπισης.

Η ανάλυση αυτή επιχειρεί να εφαρμόσει στην πράξη της αρχές της συνευθύνης και της δίκαιης κατανομής βαρών, της ορίζεται και στο άρθρο 23 της Σύμβασης Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Μεταβολή: “on the basis of equity and in accordance with their common but differentiated responsibilities and respective capabilities” (United Nations, 1992). Επιφορτισμένο με τη χάραξη Εθνικής

²Βλ. European Commission, 2001. Βλ. ακόμη: Β. ΔΕΛΗΘΕΟΥ: Οικονομική Ανάπτυξη: Εθνική και Διεθνής προσέγγιση. Αθήναι, 2010, σ. 8.

³Βλ. και σχετικό διαδικτυακό τόπο (European Commission, 1997).

⁴Βλ. και (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001), όπου καθιερώθηκε η θέσπιση βασικών περιβαλλοντικών δεικτών, οι οποίοι συμπληρώνουν τους κοινωνικούς και οικονομικούς διαρθρωτικούς δείκτες.

Στρατηγικής για την Αειφόρο Ανάπτυξη είναι το Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης (Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης, 2002).

1.1.3. Συγκρουσιακές θεωρίες και περιβάλλον

Συνήθως, ο όρος σύγκρουση αναφέρεται σε μια κατάσταση, όπου μια αναγνωρίσιμη ομάδα ανθρώπων (φυλετική, εθνική, γλωσσική, πολιτιστική, κοινωνικοοικονομική ή και πολιτική) βρίσκεται σε συνειδητή αντίθεση με μια άλλη ή με άλλες αναγνωρίσιμες ομάδες ανθρώπων, επειδή οι ομάδες αυτές επιδιώκουν αντίθετους ή φαινομενικά αντίθετους σκοπούς. Σύμφωνα με τον L. Coser «η σύγκρουση είναι πάλη για αξίες και αξιώσεις για σπανίζοντες πόρους, ισχύ και κοινωνική θέση, όπου οι στόχοι των αντιπάλων είναι η εξουδετέρωση, η πρόκληση ζημιάς ή η εξάλειψη των εχθρών τους» (Coser, 1956). Ο ορισμός αυτός εμπεριέχει και την έννοια των συγκρούσεων με επίκεντρο τους περιβαλλοντικούς πόρους.

Συνηθέστερα, οι κοινωνικές συγκρούσεις περιβαλλοντικού χαρακτήρα συμβαίνουν όταν έρχεται στο προσκήνιο η λήψη απόφασης για την κατανομή των πόρων και υφίσταται σύγκρουση συμφερόντων, όπως είναι φυσικό σε ετερογενή κοινωνία. Επίσης, τέτοιου είδους καταστάσεις ανακύπτουν όταν όσοι ωφελούνται από το status quo προκαλούνται από εκείνους που επιδιώκουν την αλλαγή. Στο πλαίσιο αυτό η επιστημονική κοινότητα προσπαθεί να διαμορφώσει υποδείγματα ανάλυσης συγκρούσεων και μοντέλα επίλυσής τους, σε συνάρτηση με διάφορους παράγοντες και τις ιδιαιτερότητες κάθε κατάστασης. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και το εθνικό κλίμα που επικρατεί την εκάστοτε περίοδο, αναφορικά με τους όρους περιβαλλοντικής προστασίας που ισχύουν. Επίσης, μια επιπλέον παράμετρος που δυσχεραίνει τη διαδικασία εξεύρεσης κοινού τόπου είναι και το γεγονός ότι οι εμπλεκόμενοι φορείς ορίζουν διαφορετικά το πρόβλημα.

Οι μείζονες πηγές κοινωνικών συγκρούσεων που πηγάζουν από τις επιπτώσεις που δημιουργεί στο περιβάλλον η εφαρμογή προγράμματος ή η χωροθέτηση ενός έργου προέρχονται (Παπαϊωάννου, 1997) κυρίως από:

Τις διαφορετικές προτιμήσεις σχετικά με τη διαχείριση, καθώς και τις διαφορές στην αντίληψη για την αξία των περιβαλλοντικών πόρων

Τη δυνατότητα ελέγχου των επιπτώσεων στο περιβάλλον που δημιουργεί το έργο ή το πρόγραμμα

Την ανεπαρκή γνώση ή κατανόηση του κόστους, του οφέλους καθώς και των περιβαλλοντικών κινδύνων από το έργο ή το πρόγραμμα

Η έννοια του περιβαλλοντικού κινδύνου ορίζεται ως το δυσμενές αποτέλεσμα και ενέχει τη διάσταση της πιθανότητας ή αβεβαιότητας. Η εκτίμηση του κινδύνου προσπαθεί να καταγράψει τους εμφανείς και μετρήσιμους κινδύνους και τις αρνητικές επιπτώσεις στη δημόσια υγεία και το περιβάλλον.

Γενικότερα οι περιβαλλοντικές κοινωνικές διαφορές και συγκρούσεις πηγάζουν από τα όρια που θέτουν οι φυσικοί πόροι, τις προτιμήσεις για τη διαχείριση του περιβάλλοντος του τόπου εγκατάστασης της δραστηριότητας, από τις διαφορές στην αντίληψη για την αξία των φυσικών πόρων, την ανεπαρκή γνώση ή κατανόηση του κόστους, του οφέλους και των περιβαλλοντικών κινδύνων από το έργο ή δράση, τη δυνατότητα ελέγχου των επιπτώσεων στο περιβάλλον που προκαλεί το έργο

Παρατηρώντας γενικότερα την περίπλοκη και σύνθετη εικόνα των πολλαπλών πτυχών και πηγών των περιβαλλοντικών κοινωνικών συγκρούσεων, η διαδικασία λήψης αποφάσεων περιβαλλοντικού χαρακτήρα έχει να συνδυάσει τη

διαδικασία κατανομής πόρων την επιστήμη, την πολιτική και την οικονομία, αξιοποιώντας διαφορετικά κριτήρια για το καθένα.

Η πολιτική επίλυσης των περιβαλλοντικών κρίσεων εμφανίζεται κυρίως ως πολιτική επανόρθωσης των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον, η οποία χαρακτηρίζεται ωστόσο από ανεπάρκειες που οφείλονται τόσο στη μη αντιστρεψιμότητα ορισμένων περιβαλλοντικών μεταβολών, όσο και στο αυξημένο κόστος της επανόρθωσης μιας καταστροφής σε σχέση με το κόστος πρόληψης. Για όλους τους παραπάνω λόγους η επανόρθωση είναι συνήθως μερική και ανεπαρκής. Η αβεβαιότητα που συνοδεύει τις μελλοντικές ή αλυσιδωτές περιβαλλοντικές μεταβολές και τις επιπτώσεις τους στην οικονομία υποδεικνύουν ότι η επανορθωτική πολιτική μεταφέρει το βάρος των αυξημένων κινδύνων στις επόμενες γενεές.

Άλλη προσέγγιση περιβαλλοντικής πολιτικής είναι η προληπτική, που συνιστάται στην προσπάθεια πρόβλεψης των προβλημάτων και ανάληψης του κόστους εξεύρεσης μιας λύσης εκ των προτέρων. Άλλωστε, στις περισσότερες χώρες, η διαδικασία λήψης αποφάσεων που αφορά τη χωροθέτηση μιας νέας εγκατάστασης καθυστερεί και καταλαμβάνει σημαντική χρονική διάρκεια, όταν οι τοπικές κοινωνίες αντιτίθενται. Αν και σε πολλές περιπτώσεις η έγκριση και οι απαιτούμενες άδειες μπορεί να δοθούν τελικά, είναι πολύ σημαντικές οι αρνητικές επιπτώσεις που δημιουργούνται από το κόστος των καθυστερήσεων, τις δαπανηρές δικαστικές διαδικασίες και την ύπαρξη μιας συνεχούς έλλειψης εμπιστοσύνης μεταξύ του κοινωνικού συνόλου και των αρχών λήψης αποφάσεων και ελέγχου των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Η διαδικασία λήψης αποφάσεων αναφορικά με την προώθηση ενός περιβαλλοντικού έργου θα πρέπει να διενεργείται με βάση την εκτίμηση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων του πολιτικού μέτρου ή πράξης και στην ιεράρχηση ή τη σύγκρισή τους. Έτσι οι τεχνικές διαχείρισης περιβαλλοντικών προβλημάτων και επιπτώσεων, όπως καταγράφονται στην επιστημονική βιβλιογραφία (Linkov, Satterstrom, Kiker, Batchelor, & Bridges, 2006), είναι οι εξής:

Ανάλυση κόστους - οφέλους.

Ανάλυση κόστους - αποδοτικότητας.

Ανάλυση κινδύνου - οφέλους.

Ανάλυση αποφάσεων.

Πολύ - κριτηριακή ανάλυση.

Ανάλυση περιβαλλοντικών επιπτώσεων ή ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες.

Συγκρουσιακή ανάλυση.

Επομένως, οι εμπλεκόμενοι στη λήψη περιβαλλοντικών αποφάσεων γίνονται παράλληλα και διαχειριστές της περιβαλλοντικής αλλαγής. Το εύρος δράσης τους περιλαμβάνει από το συντονισμό τεχνικών πληροφοριών έως το συντονισμό επαφών με το κοινό για την επίλυση των κοινωνικών συγκρούσεων που προκύπτουν.

Με βάση τις συγκεκριμένες μεθόδους λήψης αποφάσεων στον τομέα του περιβάλλοντος τίθενται ορθολογικά κριτήρια που υπόκεινται σε συγκεκριμένα μοντέλα πρόκρισης της εκάστοτε περισσότερο κατάλληλης απόφασης. Ωστόσο ποια είναι η ορθότερη εφαρμόσιμη επιλογή ή ποια μπορεί να ματαιωθεί είναι - στην ουσία - πολιτική και κοινωνική απόφαση. Το πώς οι αποφάσεις αυτές μπορούν να αποφέρουν θετικά αποτελέσματα για όλους τους εμπλεκόμενους κοινωνικούς φορείς καθίσταται απαραίτητο να προσδιοριστεί σε θέματα επιλογών πολιτικής

περιφερειακής ανάπτυξης, σε συνδυασμό με την αναβαθμισμένη ενεργό συμμετοχή σε όλη τη διαδικασία των μη κυβερνητικών οργανισμών που ελέγχουν το περιβάλλον σε τοπικό, εθνικό ή παγκόσμιο επίπεδο.

Προκειμένου να αποφευχθούν οι συγκρουσιακές καταστάσεις, θα πρέπει να αντιμετωπιστούν εξ αρχής κάποιοι βασικοί προβληματισμοί, όπως:

Η επιλογή μεταξύ των εναλλακτικών σεναρίων, σε σχέση με το πολιτικό όραμα της ανάπτυξης μιας περιοχής από τους φορείς διοίκησης σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο

Η επιλογή των κοινωνικών αναγκών του τόπου, δεδομένης της σύγκρουσης μεταξύ των αναγκών και των αξιών των διαφόρων κοινωνικών φορέων

Η επίλυση των κοινωνικών συγκρούσεων και η εκ των προτέρων εξασφάλιση της κοινωνικής συναίνεσης μεταξύ των διαφόρων συμφερόντων, όσων εμπλέκονται

Όλες οι παραπάνω παράμετροι θα πρέπει επίσης να συσχετιστούν με το θεσμικό πλαίσιο, τις υπάρχουσες δημόσιες πολιτικές και τις αξίες και τα συμφέροντα των μετόχων της δραστηριότητας που προγραμματίζεται, δηλαδή όσων ενδιαφέρονται ή έχουν συμφέρον από τη δραστηριότητα, την επηρεάζουν ή επηρεάζονται από αυτή.

Συνεπώς κατά τη διαδικασία σχεδιασμού μιας δραστηριότητας θα πρέπει να αναλύεται η συμβατότητα ή οι συγκρούσεις των ποικίλων αξιών που αναπτύσσονται, να καταγράφονται οι μέτοχοι και ποίοι εμπλέκονται στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, ποιες είναι οι αξίες και τα συμφέροντά τους, πως προσδιορίζουν τον περιβαλλοντικό κίνδυνο και τι θέλουν να θέσουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων καθώς και με ποιο τρόπο.

Προκειμένου να επιτευχθεί η διαχείριση μιας διαφαινόμενης περιβαλλοντικής κρίσης και από την αντιπαράθεση και πλήρη διάσπαση - που οδηγεί σε εμπλοκή - να επιτύχουμε το συντονισμό και τη συνεργασία, απαιτείται μια νέα αντίληψη περιβαλλοντικής διαχείρισης, όπου εμπλέκονται κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές έννοιες, απαιτείται διεπιστημονική προσέγγιση καθώς και ειδικές προσωπικές ικανότητες, όσων κληθούν να εφαρμόσουν την προσέγγιση των εμπλεκόμενων πλευρών.

Ωστόσο, ακόμη και όταν η διαδικασία καταλήγει σε συγκρουσιακή κατάσταση, ενδέχεται να υπάρξουν θετικές επιπτώσεις. Πολλοί κοινωνικοί επιστήμονες, ανάμεσά τους και αρκετοί που ανήκουν στο ειρηνιστικό κίνημα, αναγνωρίζουν ότι η ολοκληρωτική εξάλειψη της σύγκρουσης από την ανθρωπότητα, όχι μόνο είναι αδύνατη, αλλά και ανεπιθύμητη, επειδή η σύγκρουση σε κάποιες μορφές είναι προϋπόθεση κοινωνικής αλλαγής και προόδου (Frank, 1962).

1.1.4. Αποκτηθείσα εμπειρία στην επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων

Η διαπραγμάτευση, η μεσολάβηση, η επίτευξη ομοφωνίας, η πολιτική του διαλόγου, αυτές και άλλες σχετικές προσεγγίσεις, στις οποίες οι διαφορετικές πλευρές μπορούν να επιλύσουν τις διαφορές τους ελεύθερα, μέσω της πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνίας, η από κοινού επίλυση προβλημάτων και οι διαπραγματεύσεις γίνονται όλο και σημαντικότερες στο διακανονισμό των περιβαλλοντικών συγκρούσεων.

Ποιες είναι οι διάφορες προσεγγίσεις επίλυσης των περιβαλλοντικών διαφορών; Τι σκόπευαν να κατορθώσουν αυτές οι προσεγγίσεις και κατά πόσο

πέτυχαν; Τι είδους διαφορές έχουν λυθεί; Ποιοι βρίσκονταν σε διαφορετικά στρατόπεδα, πόσο κοστίζουν αυτές οι διαδικασίες και πόσος χρόνος χρειάστηκε για την επίλυση αυτών;

Ο όρος επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων αναφέρεται συλλογικά σε μια πληθώρα προσεγγίσεων που επιτρέπει σε αυτούς που εμπλέκονται σε αντιφατικές περιβαλλοντικές αποφάσεις να έρχονται πρόσωπο με πρόσωπο, ώστε να φτάσουν σε μια αμοιβαία αποδεκτή επίλυση των θεμάτων υπό συζήτηση.

Το ενδιαφέρον προς εναλλακτικές μεθόδους επίλυσης των περιβαλλοντικών προβλημάτων φαίνεται να προέρχεται κυρίως από τη δυσαρέσκεια με τις περισσότερο παραδοσιακές διαδικασίες αποφάσεων. Στο πλαίσιο αυτό, όταν μια διαφωνία δεν μπορεί να επιλυθεί επαρκώς, δυσαρεστημένες πλευρές μπορεί να επιχειρήσουν να παρατείνουν τη φιλονικία, ελπίζοντας να αλλάξουν το αποτέλεσμα, χρησιμοποιώντας οποιαδήποτε μέσα έχουν στη διάθεσή τους. Στις περιβαλλοντικές διαφωνίες οι αντιμαχόμενες πλευρές έχουν συχνά πολλές τέτοιες ευκαιρίες, μέσω διοικητικών εφέσεων, μέσω αντιδικίας και μέσω πολιτικής δράσης. Συχνά οι διάφορες πλευρές κάνουν χρήση αυτών των δικαιωμάτων, ακόμη και συνδυαστικά, παρόλο που το αποτέλεσμα μπορεί να οδηγήσει σε αδιέξοδο.

Κατά την προετοιμασία και την ανασκόπηση των εκθέσεων περί περιβαλλοντικού αντίκτυπου, των έγγραφων αδειών και άλλων περιβαλλοντικών αναλύσεων πολλοί περιβαλλοντολόγοι αναγνώρισαν ότι η αντικειμενική πληροφόρηση από μόνη της δεν οδηγεί πάντα σε συνετές αποφάσεις, υπό την έννοια ότι μπορεί να μην καταστούν υλοποιήσιμες.

Οι υπεύθυνοι για τη λήψη των αποφάσεων επηρεάζονται από ιδιώτες και ομάδες με ποικίλα ανταγωνιστικά και, συχνά, αντιτιθέμενα συμφέροντα. Το τι χρειάζεται προκειμένου μια απόφαση να αναγνωριστεί ως συνετή, από όσους επηρεάζονται από αυτήν, είναι η ευρεία αποδοχή της σχετικότητας και της αξιοπιστίας της πληροφόρησης, βάσει της οποίας λαμβάνεται η περιβαλλοντική απόφαση, καθώς και η αίσθηση της εμπλοκής και της ιδιοκτησίας στη δημιουργία των λύσεων των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Διαφωνίες συνήθως υφίστανται επί ζητημάτων τοπικής, κρατικής ή εθνικής περιβαλλοντικής πολιτικής και διακρίνονται σε έξι ευρείες κατηγορίες:

Χρήση γης, αφορούν ζητήματα γειτνίασης και κατοίκησης, αστικής εξέλιξης, πάρκων και αναδόμησης, συντήρησης γεωργικών γαιών, περιφερειακού προγραμματισμού, χωροθέτησης δραστηριοτήτων.

Διαχείριση φυσικών πόρων και χρήση δημόσιων χώρων.

Διαχείριση υδάτων, όπως η παροχή νερού, η ποιότητα νερού, η αντιπλημμυρική προστασία κ.ά.

Ενέργεια, όπου συμπεριλαμβάνονται θέματα όπως η χωροθέτηση υδροηλεκτρικών εργοστασίων κ.ά.

Ατμοσφαιρική ποιότητα.

Τοξικά και απόβλητα.

Βιβλιογραφία

Αθανασόπουλος, Κ., ΓΕ. (2007). Θεσμικό πλαίσιο περιφερειακής Ανάπτυξης, Τόμοι Α', Β', Γ', Δ'. Εκδ. Κ.Ε.Μ.Ε.ΑΝ.

Αθανασόπουλος, Κ., ΓΕ. (2008). Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιστ. συμβ. Β. Δεληθέου, Ελ. Καββαδία. Έκδοση Κ.Ε.Μ.Ε.ΑΝ.

Coser, L. A. (1956). *The Function of Social Conflict*. New York, N.Y.: The Free Press.

Δεληθέου, Β. (2010). Οικονομική Ανάπτυξη: Εθνική και Διεθνής προσέγγιση.

European Commission. (1997). *Η συνθήκη του Άμστερνταμ: η Ένωση και ο πολίτης*. Ανάκτηση 2011, από:

http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/amsterdam_treaty/a15000_el.htm

European Commission. (2001). *Commission Communication of 15 May 2001 'A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development', Commission proposal to the Gothenburg European Council, COM(2001) 264 final*. Ανάκτηση από:

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/sustainable_development/l28117_en.htm

Frank, J. D. (1962). Human Nature and Nonviolent Resistance. Στο Q. Wright, *Preventing World War III: Some Proposals* (σσ. 192-205). New York, N.Y.: Simon & Schuster.

Linkov, I., Satterstrom, F. K., Kiker, G., Batchelor, C., & Bridges, T. (2006). From comparative risk assessment to multi-criteria decision analysis and adaptive management: Recent developments and applications. *Environment International*, 32(8), σσ. 1072-1093.

United Nations. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.

United Nations. (1992). *Framework Convention on Climate Change*. New York: United Nations.

Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης. (2002). *Ελληνική Στρατηγική προς την Αειφόρο Ανάπτυξη*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2001). *Συμπεράσματα της Προεδρίας: Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάκεν*. Ανάκτηση από

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/el/ec/68835

Παπαϊωάννου, Δ. (1997). Η Αποτίμηση των Περιβαλλοντικών ως Εργαλείο Εφαρμογής και Αξιολόγησης Σχεδίων Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αθήνα.